https://doi.org/10.65295/SZF.2026.2-9

PERVAI LILLA[1]

A tízperces ablak: Az amerikai fegyveres erőszak alternatív értelmezése

The Ten-Minute Window: An Alternative Interpretation of American Gun Violence

Bevezetés

Az *Unforgiving Places: The Unexpected Origins of American Gun Violence*[2] első ránézésre egy olyan könyvnek tűnhet, amely bár felkelti érdeklődésünket izgalmas témájával és sejtelmes borítójával, mégis könnyen elkövethetjük azt a hibát, hogy visszatesszük a polcra, hiszen az „amerikaiak fegyveres problémái" nem érintenek közvetlenül bennünket. Ezzel a döntéssel pedig pontosan egy olyan folyamat játszódna le bennünk, amely valójában Jens Ludwig könyvének elméleti alapját adja. Ilyenkor ugyanis gyorsan, kevés információ birtokában, heurisztikák alapján döntünk szinte automatikusan az időigényes, alapos információgyűjtés és mérlegelés helyett. Ugyanakkor ezen idő- és energiatakarékos megoldásnak megvan a hátránya is: gyakran hibázunk.

Jens Ludwig könyvében nem csupán Chicago városát vagy az Egyesült Államok jellegzetes problémáit mutatja be, hanem a fegyveres erőszak gyökereként az emberi viselkedés és döntéshozás kognitív folyamatainak vizsgálatával magyaráz olyan társadalmi folyamatokat és jelenségeket, amelyeket a korábbi döntéshozói megközelítések, valamint a szerző szavaival élve „az általános vélekedés" logikája nem tud. Ludwig kilenc fejezeten át járja körbe a problémakört és az elméleti kerete által kínált magyarázatokat. Könyvének legnagyobb sajátossága, hogy a lőfegyverrel elkövetett gyilkosságokat és a fegyveres erőszakot

1 Pszichológus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem.

2 Ludwig 2025.

nem az emberi gonoszsággal és az erkölcs hiányával vagy – a rossz társadalmi helyzet következményeként – haszonszerzési motivációkkal magyarázza, hanem olyan elhibázott döntésekkel, amelyek hátterében tökéletlen kognitív folyamatok állnak. Ezen tökéletlen folyamatok hibái pedig a mi életünkben is komoly következményekkel járhatnak. Ezáltal a könyv, amellett, hogy új szempontokkal gazdagítja a kriminológia, a szociológia, a pszichológia és a közgazdaságtan művelőit, célközönségében helyet kapnak az érdeklődő laikusok és a döntéshozók is. A szerző könnyed, humoros stílusa, valamint szemléletes esetbemutatása és személyes történetei pedig könnyen fogyasztható és érdekes olvasmánnyá tesznek egy olyan témát, amely könnyen válhatott volna nyomasztó hangulatúvá vagy száraz elméletté.

Jens Ludwig Németországban született és mindössze hároméves volt, amikor családjával az Egyesült Államokba költözött. Első generációs egyetemistaként New Brunswickban tanult közgazdaságtant, amikor az 1980-as évek végén a crack-kokain-járvány és az azzal járó lövöldözések végigsöpörtek a városon. A fegyveres erőszak családokra és egész városrészekre gyakorolt romboló hatásait így elsőkézből tapasztalta meg. A szerző immár három évtizede foglalkozik a fegyveres erőszak hátterének megértésével. Munkásságának különlegessége, hogy a problémát az adatelemzés felől közelítette meg: empirikus adatokra alapozva olyan intézkedéseket dolgozott ki munkatársaival, amelyek a megelőzésre helyezik a hangsúlyt. Ludwig jelenleg a Chicagói Egyetem professzora, valamint a Crime Lab és az Education Lab alapító igazgatója. Kutatásait rendszeresen publikálja a közgazdaságtan, a szociológia, a kriminológia és a közegészségügy vezető tudományos folyóirataiban. Elméleti munkásságát a gyakorlatban is kamatoztatja: a chicagói rendőrséggel és a New York-i polgármesteri hivatallal folytatott együttműködései hozzájárultak a fegyveres erőszak visszaszorításához, valamint a közpolitikai források hatékonyabb, bizonyítékalapú elosztásához. Korábban több szakmai kötet társszerzője volt,[3] legújabb könyve, a jelen recenzió tárgyát képező *Unforgiving Places* pedig bekerült a *The New Yorker* 2025-ös legjobb könyvei közé. A siker egyik kulcsa, hogy a kötet a fegyveres erőszak kezelésére a korábbiaktól eltérően, kognitív és döntéselméleti folyamatokra alapozott pre-

3 Cook–Ludwig 2000; Ludwig–Cook 2003; Cook–Ludwig–McCrary 2011.

venciós megközelítést javasol. Ludwig elképzelése ugyanakkor nem szakad el teljesen a hagyományos irányzatoktól: a közegészségügyi megközelítés négy leghatékonyabb stratégiája között szerepel a kritikus pontokra összpontosító rendőri jelenlét; a célzott elrettentés, amelynek során a bűnüldöző szervek képviselői figyelmeztetik a magas kockázatú személyeket a folytatódó erőszak következményeire; a város- és környezettervezésen keresztüli bűnmegelőzés; valamint „erőszakmegszakítók" alkalmazása, vagyis olyan civileké, akik (akár korábbi bandatagságuk révén) megbízható mediátorként tudnak működni a magas kockázatú személyeknél és szituációknál.[4] Ezek szerepére a könyv során Ludwig is kitér, ugyanakkor nem csupán hatékonynak bizonyult stratégiákként kezeli őket, hanem elméleti keretével magyarázatot is kínál hatékonyságuk okára.

Gyors és lassú gondolkodás

A kilenc fejezetre tagolt, összesen 352 oldalas könyv terjedelmének nagyjából mintegy kétharmadát a törzsszöveg teszi ki, míg a fennmaradó egyharmadot a rendkívül bőséges hivatkozásjegyzék és bibliográfia. Az olvasó már a felütésben találkozik azokkal a bűnügyi esetekkel, amelyekre Ludwig a későbbiekben különböző aspektusokból újra és újra hivatkozik. Az elemzéseket ráadásul saját életéből vett, hétköznapi példákkal is színesíti. Ennek köszönhetően a téma sokkal közvetlenebbé válik, és óhatatlanul arra készteti az olvasót, hogy eltöprengjen a saját életében tapasztalt hasonló helyzeteken. A könyv alapvetése – amelyet a szerző más nyugati országok bűnügyi statisztikáival is alátámaszt –, hogy a lőfegyveres erőszak = lőfegyver + erőszak, vagyis a problémát e két tényező együttesen idézi elő. Míg egyes országokban magas arányban birtokolnak fegyvereket, de az erőszakos bűncselekmények aránya alacsony, így a fegyverrel elkövetett erőszakos bűncselekmények száma is, addig más országokban az erőszakos bűncselekmények száma magas, viszont ott aránylag kevesen birtokolnak fegyvereket. Az Egyesült Államokban a probléma súlyosságát az adja, hogy mind a fegyverviselés, mind az erőszakos bűncselekmények ará-

4 Abt 2019.

nya magas, így az utóbbiak nagyobb eséllyel végződnek tragikusan. A szerző az egyenletet alapul véve először bemutatja a fegyverviselés szabályozásának történetét, valamint azokat a tényezőket, amelyek miatt ezek nem hoztak szignifikáns előrelépést a fegyveres erőszak csökkentésében. Ennek legfőbb oka, hogy az alkotmányuk egyik módosítása (és annak legelterjedtebb értelmezése) szerint az állampolgáraiknak joguk van a fegyverviseléshez, amely miatt a korábbi szabályozások lehetőségei is csak korlátozottak voltak, valamint jelenleg politikai támogatottsága sincs a jelentős szigorításnak e téren. Jens Ludwig könyvében ebből kifolyólag a fegyveres erőszak egyenletének erőszak komponensére koncentrál.

A szerző az általa „általános vélekedésnek" nevezett megközelítések, valamint ezek hiányosságainak bemutatásával folytatja, amelyek az erőszak és azon belül is a fegyveres erőszak okairól alakultak ki. Teszi ezt azért, hogy később ezen hiányosságokra reflektálva tudjon alternatív magyarázatot nyújtani saját elméleti keretével. Az egyik népszerű megközelítés szerint az elkövető morális gyengeségéből, eredendően gonosz mivoltából fakad az erőszak, így az csak zéró toleranciával és a büntetési tételek szigorításával előzhető meg, ezzel elrettentve a potenciális elkövetőket. A másik elterjedt nézet szerint ezzel szemben a társadalmi problémákat, a szegénységet és a kilátástalanságot látja a probléma hátterében, amelyet a szociális háló fejlesztésével javasol orvosolni. Bár a két megközelítés eltér egymástól, közös bennük, hogy mindkettő vélekedés arra a feltételezésre épít, hogy az egyén racionális döntéseket hoz, mérlegelve a nyereségeket és a költségeket. A szerző nem vitatja, hogy léteznek ilyen, racionálisan kalkulált bűncselekmények. Kiemeli azonban, hogy a média rendkívüli hírértékük miatt drasztikusan felülreprezentálja ezeket az eseteket, amelyek hozzájárulhatnak a hozzáférhetőségi torzítás kialakulásához a társadalomban és a döntéshozókban, akik ezáltal a probléma csupán egy kis hányadára koncentrálva szorgalmaznak szabályokat, a csökkentve a beavatkozás hatóerejét. Jens Ludwig empirikus adatokkal bizonyítja, hogy ezeknél jóval gyakoribbak a konfliktusokra visszavezethető, előre meg nem tervezett gyilkosságok, melyeket a klasszikus racionalitáselmélet helyett a korlátozott racionalitással,[5] valamint a gyors és lassú gondolko-

5 Thaler–Sunstein 2008.

dás[6] elméleti keretével magyaráz, Richard Thaler és Daniel Kahneman Nobel-díjas kutatók munkája alapján.

A könyv második felében a szerző a gyors és lassú gondolkodás elméletének bemutatása során fejti ki az általa „System 1"-ként (azaz gyors gondolkodás) és „System 2"-ként (azaz lassú gondolkodás) hivatkozott kognitív folyamatok funkcióit, erősségeit és gyengeségeit, majd a korábban bemutatott esetekre és statisztikákra támaszkodva összegzi ezek szerepét a fegyveres erőszak kialakulásában. A System 1 felel az automatikus, gyors döntésekért, amelyeket szinte tudattalanul, heurisztikák alapján hozunk meg. Pontosan ezért ez a rendszer a megszokott helyzetekben, mintázatok alapján dolgozva a leghatékonyabb. A döntések gyorsaságát egy dichotóm, fekete-fehér gondolkodással segíti, ám ez a végletesség könnyen katasztrofizációhoz vezethet. Ezzel szemben a System 2 egy lassú és tudatos folyamat, amely során az egyén a lehetőségeket elemezve, információkat gyűjtve tud döntést hozni, valamint felülbírálni a System 1 automatizmusait. Az ismeretlen vagy bizonytalan helyzetekben, valamint fontos döntések során ez a működésmód nyújt adaptív megoldást, ahol a fekete-fehér gondolkodásmód már kevésnek bizonyul. Egy interperszonális helyzetben – például egy félreértés során – a System 2 felel azért, hogy higgadtabban végiggondoljuk a másik fél szempontjából is a szituációt, ami hatékonyan hozzájárulhat a komolyabb konfliktusok megelőzéséhez. Habár az utóbbi helyzetben a System 2 bevonása lenne előnyösebb, magasabb stressz-szint esetén ugyanakkor háttérbe szorul a tudatosság és hajlamosak vagyunk a gyorsabb, kevesebb mentális energiát igénylő System 1-ra támaszkodni, amely kiszámíthatatlan környezetben nem teljesít jól. Idő hiányában ugyanis elmarad az információk gyűjtése és adatok mérlegelése, a korábbi mintázatok híján pedig jelentősen nő a hibázás valószínűsége. A mai feszült, felgyorsult és állandóan változó világban ráadásul rengeteg impulzus ér bennünket, megemelve az általános stressz-szintet is, amelynek következtében még a korábbinál is gyakrabban hagyatkozunk a System 1 működésére. Jens Ludwig pontosan ezekkel a kognitív folyamatokkal és hibáikkal magyarázza a konfliktusok gyakori eszkalációját, amelyet a fegyveres erőszak jelentős hányadának kiváltó okának tart. Ebből a felismerésből kiindulva a szerző

6 Kahneman 2011.

egy úgynevezett „tízperces ablak” szerepét hangsúlyozza, amely időkeret alatt a kívülállók hatékonyan közbe tudnak lépni a konfliktus során. Ekkor kizökkenthetik az automatikus, ösztönszerű gondolkodásmódból a feleket, lehetőséget adva a System 2-nak, hogy felülbírálja és újraértékelje az automatikus feltételezéseket, félreértéseket és döntéseket. Ezt a közbelépést tartja Ludwig az informális társadalmi kontroll lényegének, amely szerepe meghatározó az erőszak megelőzésére irányuló jógyakorlatok során is.

Könyörtelen helyek

A műben azt a kérdést is felteszi Ludwig, hogy mi okozhatja azokat a jelentős eltéréseket a fegyveres erőszak megjelenésében, amelyek még szomszédos fekvés és hasonló szocioökonómiai státuszú lakosok mellett is fennállnak a különböző szomszédságokban. Az egyik jelentős tényező a szerző szerint az informális társadalmi kontroll jelenléte, vagyis az, hogy egy lakóhelyen vannak-e íratlan normák, amelyeket a lakók egymással be is tartatnak, valamint az ezeket lehetővé tévő körülmények adottak-e egy szomszédságban. Ahhoz, hogy „sok szem lehessen az utcán”[7], azaz konfliktus esetén legyen a közelben olyan, aki közbe tud lépni és deeszkalálni a helyzetet, már a várostervezés és -fejlesztés során érdemes megteremteni a megfelelő körülményeket. Ennek kialakulását elősegíti, ha sok üzlet van a lakóépületek között, amelyek gyalog, járdán is megközelíthetőek, valamint ha átlátható és barátságos az utcakép, ugyanis minél több időt töltenek az utcán a környékbeliek, annál nagyobb valószínűséggel alakul ki az informális társadalmi kontroll. Emellett a lakosság korosztályos összetétele is különbségeket okozhat az erőszakos bűncselekmények megjelenése szempontjából: a fiatalok a szerző szerint nagyobb valószínűséggel követnek el erőszakos bűncselekményeket, míg a felnőttek és idősek jelenléte lehetővé teszi a közbelépést.

7 Bár a szerző Jane Jacobstól (1961) vette át a kifejezést, ugyanakkor nem csupán abban az értelemben használja, mint az épületek utcára néző ablakaiból való megfigyelése az utcán történteknek, hanem hozzáveszi az utcákon jelen lévő személyeket is, akik fizikailag is közbe tudnak lépni egy konfliktus során.

Az informális társadalmi kontroll hiánya esetén pedig a formális kerül előtérbe, amely többek között magában foglalja a rendőrséget, a fizetett és önkéntes biztonsági őröket, polgárőröket vagy akár a pedagógusokat is. Ilyen környékeken nagyobb eséllyel alkalmaznak zéró toleranciát is, amely a szociális tanulás szempontjából károsabb, ugyanis sokkal nagyobb ára van a hibáknak, valamint kevesebb visszajelzést is kap a fiatal, amelyből tanulni tudna. A szerző példaként említi, hogy míg egy jobb környéken működő iskolában ugyanazért a viselkedésért valószínűbb, hogy csak egy figyelmeztetést kap a diák – ami segít neki elsajátítani a közösség normáit –, addig egy másik iskolában ugyanezért a hibáért akár el is tanácsolhatják. Ez utóbbi azonban sokkal költségesebb visszajelzés: az ilyen típusú intézményekbe járó tanulók 30 százalékkal nagyobb eséllyel lesznek korai iskolaelhagyók, valamint 40 százalékkal nagyobb a valószínűsége, hogy börtönbe kerülnek életük során a Ludwig által bemutatott kutatások szerint. A környezet, amelyben élnek, a visszajelzések költségeinek különbségei mellett a kiszámíthatóság mértékén keresztül is jelentős hatással van a szociális tanulásra és a System 1 folyamataira. Ez a rendszer a mintázatok felismerésére épít, amelyek alapján gyorsan tud reagálni a környezetére. Egy olyan környezetben pedig, ahol mindig következetesen, kiszámíthatóan ismétlődnek a mintázatok, rendkívül hatékonyan tud teljesíteni, minimális hibázással. Ha az utcán kirabolnak minket egy ilyen környezetben, gyorsan megtanuljuk, hogy ha engedelmesen átnyújtjuk az értékeinket, nagy eséllyel sértetlenül hagyhatjuk el a szituációt. Ugyanez az engedelmesség adaptív abban a helyzetben is, amikor a tanárnő az iskolában szid meg, amelyet szintén fenyegető helyzetként értékelhetünk. Ezzel szemben a szerző szerint egy kiszámíthatatlan környezetben ezek a mintázatok nem ilyen egyértelműek, amely sokkal nagyobb teret hagy a System 1 hibázásának. Ha olyan környéken lakunk, ahol nincs informális társadalmi kontroll, és mindennaposak a rablások, akkor már gyermekkorban megtanuljuk, hogy ha hagyjuk magunkat, célponttá válunk – vagyis fenyegetettség esetén adaptívabb az agresszív válasz, mint az engedelmesség. Ugyanakkor ha például az iskolában leszid a tanárnő, és ezt a System 1 ugyanolyan fenyegető helyzetnek észleli, mint a rablást, az agresszív válasz még rosszabb helyzetbe sodorhat: büntetést kaphatunk, eltanácsolhatnak az intézményből vagy eleshetünk a tanárnő támogatásától és jóindulatától.

Tehát míg az első környezetben a System 1 hatékony működéséhez megfelelő a környezet, addig a második környezetben a kiszámíthatatlanság és a sok változó miatt nehezebb a tanulás, továbbá több lehetősége is van a System 1-nak a hibázásra. A több hibalehetőség, valamint ezek magasabb költsége pedig hozzájárul a magasabb stresszhez, amelynek következtében még inkább háttérbe szorul a System 2, amely tudatosan tudná korrigálni és felülbírálni a hibákat. Jens Ludwig ezt a környezetet *wicked learning environment*-nek, vagyis „gonosz tanulási környezetnek" hívja, amely hozzájárul az *unforgiving places*, azaz a könyörtelen helyek[8] kialakulásához – amely a mű címét is adja.

Az elmélet szerepe és helye

Ludwig végül empirikus adatokkal, tanulmányokkal és bevált intervenciók eredményeivel támasztja alá a viselkedési közgazdaságtani megközelítést. Kiemeli, hogy nem a System 1-t tartja a fegyveres erőszak kizárólagos felelősének, hanem véleménye szerint a döntéshozás során eddig alábecsülték a szerepét, elhanyagolva azokat a prevenciós eszközöket, amelyek segítségével látványos eredményeket érhetnének el belátható időn belül. A könyv igazi jelentőségét éppen ez a szemléletváltás adja. Megközelítését pedig nem csupán elméleti szinten mutatja be, hanem a gyakorlatban is elhelyezi azt korábban is sikeresen alkalmazott modellek, valamint egyéni és csoportos szintű beavatkozások folyamataiban, rámutatva ezen kognitív folyamatok kiemelt szerepére. Elméletének igazolására randomizált kontrollált kísérletek és természetes kísérletek eredményeit mutatja be, amelyek közül a chicagói Gautreaux-programot és a Moving to Opportunity programot emeli ki. Érvelésébe továbbá beépíti Jane Jacobs klasszikus városökológiai elméletét, végül pedig két emblematikus szereplőn keresztül szemlélteti az egyéni szintű beavatkozások lehetőségét, kiemelve jógyakorlatként a Becoming a Man (BAM) programot.

8 A szerző a kifejezés alatt azt érti, hogy a pillanatnyi téves ítéletekből fakadó hibák, melyeket alapvető emberi gyengeségnek tart, egyes környezetekben és a körülmények függvényében sokkal súlyosabb következményekkel járhatnak, mint máshol.

A könyv mondanivalójának összefoglalása után a szerző kitér arra is, hogy az általa bemutatott elméleti keretet miért hívja viselkedési-közgazdaságtani megközelítésnek pszichológiai elmélet helyett. Véleménye szerint ugyanis „a pszichológiai kifejezés azt a látszatot kelti, mintha a fegyveres erőszak abból fakadna, hogy valakinek baj van az elméjével" – melyet „szeretett volna elkerülni". A pszichológiai magyarázatok cáfolataként, valamint hatástalanságuk és magyarázóképességük korlátaiként a pszichopátia mint emberi gonoszság magyarázatát hozza fel, valamint egy 20. századi kriminológiai könyv alacsony önkontrollelméletét, amelyekre rövid anekdotikus példát hoz a megközelítések érvényességének cáfolatára: az alacsony önkontroll szerinte nem lehet a magyarázat, ugyanis a szegényebb kerületekben lakó gyermekek a hideg chicagói teleken is járnak busz nélkül is iskolába, amely a magas önkontrolljukat bizonyítja. Végül a BAM-programhoz hasonló kezdeményezések kritikájaként megfogalmazza, hogy azok pszichológiai magyarázati keretet használnak a viselkedés-közgazdaságtani keret megnevezés helyett, olyan „szerencsétlen szakzsargon címkéket" alkalmazva, mint a kognitív viselkedésterápia, amelyben a terápia szót „utálja", mivel az véleménye szerint utalás arra, hogy valamit meg kell javítani az egyénben. Fontosnak tartom, hogy ezekre a megjegyzésekre az értékelésem során még visszatérjek, előtte azonban még a könyv lezáró szakaszát ismertetem, amely összefoglalja a szerző által bemutatott elméleti keret szerepét a gyakorlatban.

A kilencedik, záró fejezet talán legfontosabb megállapítása az, hogy a viselkedési közgazdaságtan nem egyszerűen egy újabb magyarázatot ad az erőszakra. Sokkal inkább egy olyan metaelméletet, amely egységes keretbe foglalja a közegészségügy, a városrendezés vagy a kriminológia eddig egymástól elszigetelten alkalmazott eszközeit. Ezen integrált elméleti alap nélkül a különböző beavatkozások csupán ötletszerű próbálkozásoknak tűnhetnek, a kutatási eredményekkel összekapcsolva azonban szilárd alapot nyújthatnak gyakorlati alkalmazásukhoz. Ludwig hangsúlyozza, hogy ez a megközelítés a büntető-igazságszolgáltatási rendszer fontos kiegészítője. A meglévő intézmények – iskolák, szociális programok vagy akár börtönök – minimális ráfordítással beépíthetik a mindennapjaikba, preventív hatása révén pedig jelentősen tehermentesíti a túlterhelt ellátórendszert. Végül a szerző arra is rámutat, hogy a fegyveres erőszak megfékezése önmagában is hozzájárul

a probléma gyökereinek megoldásához: a biztonságossá váló városrészek gazdaságilag is képesek megújulni, míg a kezeletlen erőszak olyan ördögi kört teremt, amelyből utólag rendkívül nehéz kitörni.

Összegzés

A mű hűen tükrözi azt a szakértelmet, amelyet Jens Ludwig a pályafutása során szerzett, valamint a téma, és még inkább a probléma megoldása, illetve megelőzése iránt érzett szenvedélyét. Ugyanakkor ez a szenvedély hozzájárulhatott ahhoz, hogy a könyv során az olvasó időnként azt érezheti, hogy a szerző eladni szeretné a megközelítését annak objektív bemutatása helyett. Hiányoltam továbbá az elméleti keret kritikusabb értékelését, valamint azon meglátásokat, amelyek az elmélet alkalmazhatóságának vagy a gyakorlati eszközök és intervenciók hatásainak lehetséges korlátait, hiányosságait vagy feltáratlan területeit mutatják be. A fejezetek olvasása során visszatérő módszertani kérdésként merült fel, hogy a szerző csupán az olvasói élmény fokozása és a szemléltetés kedvéért használ személyes példákat és esettanulmányokat ellenérvként az alternatív értelmezésekkel szemben, vagy pedig egyfajta elfogultság miatt tekint valódi empirikus alátámasztás nélkül is bizonyító erejűnek olyan eseteket és anekdotákat, amelyek illeszkednek az elméleti keretébe.

Továbbá már a mű kezdetén feltűnt, hogy a szerző kifejezetten ritkán használja a pszichológia és pszichológus szavakat, amelynek okára az utolsó fejezetben derült fény. A szerző azzal indokolta a kifejezések kerülését, hogy mivel elméletének lényege az, hogy bárki elkövethet végzetes hibát a környezete és a kognitív döntési folyamatainak kölcsönhatása következményeként, a pszichológiai elmélet kifejezés használata nem lenne optimális, hiszen az azt sugallná, hogy „gond van ezekkel az emberekkel fejben". Ugyanakkor ez az érvelés a saját torzítását és előítéletét tükrözi a pszichológiával szemben, amely a terápia szóval kapcsolatban érzett averziójában is megjelenik. Az elmélet és a könyv népszerűsítésének szempontjából valahol érthető, hogy nem szeretné kockáztatni, hogy mások is a hasonló előítéletek miatt mellőzzék azt, mindazonáltal ezzel a döntésével ő is hozzájárul annak a káros sztereotípiának a fenntartásához, miszerint a pszichológus csak

olyanokkal foglalkozik, akikkel „baj van fejben". A gyors és lassú gondolkodás elmélete, amelyre a könyvét alapozza, Daniel Kahneman izraeli–amerikai pszichológusé, aki mellett számos más pszichológus munkájára hivatkozik a mű során.[9] Emellett maga is kognitív pszichológiai és döntéselméleti keretben interpretálja a fegyveres erőszakot, így visszásan hat a kijelentése, miszerint a pszichológia nem tudta megmagyarázni a fegyveres erőszak hátterét, valamint az implikációja, hogy a pszichológia csak a mentális betegségekkel foglalkozik terápiás keretek között. A viselkedési közgazdaságtan tudománya épp Kahneman és Tversky pszichológusok, valamint Richard Thaler közgazdász közgazdaságtani Nobel-díjai után nőtte ki igazán magát, és valójában egy olyan interdiszciplináris terület, amelyet nem érdemes és nem is lehet élesen elválasztani sem a közgazdaságtantól, sem a pszichológiától.

Összességében ugyanakkor érthető a szerző szenvedélye a könyvben bemutatott megközelítés iránt, ugyanis az egy olyan friss perspektívát nyújthat a döntéshozásban, amely számos eddig kiaknázatlan lehetőséget nyithat a fegyveres erőszak megelőzésében és kezelésében. Ludwig megközelítése szerint a könyv során bemutatott kognitív döntési folyamatok, amelyeket a korlátozott racionalitás, valamint a gyors és lassú gondolkodás elméletére alapozva vizsgál, könnyedén vezethetnek tragédiához pillanatnyi hibáik miatt egy olyan társadalomban, ahol a fegyverek csupán egy karnyújtásnyira elérhetőek. Ezáltal pedig a fegyveres erőszak kezelését elsősorban nem a kiszabott büntetések szigorításában vagy a társadalmi egyenlőtlenségek megszüntetésében látja, amely rövid távon szinte lehetetlennek tűnhet, hanem olyan prevenciós programokban, amelyek segítségével a tízperces ablak során az egyén hatékonyan felismerheti és megszakíthatja a saját vagy más személyek gyors, automatikus gondolkodási folyamatát a magas kockázatú helyzetekben.

Habár a szerző a bemutatott keretre nem új felfedezésként tekint, hanem a korábbi klasszikus elméletek eltérő területen való alkalmazásának, eddigi tapasztalatainak és elméleti alapjainak szintéziseként, munkája mégis hiánypótló a területen, amely új perspektívát és lendületet adhat az erőszak megfékezésében. Ludwig a kötetben imponáló

9 Köztük: Amos Tversky, Richard Herrnstein, Steven Pinker, Eldar Shafir, Aaron Beck, Jonathan Baron.

mennyiségű szakirodalmat használt fel, amelyet több évtizedes személyes szakmai tapasztalatával kiegészítve tett hitelessé. Az elmélet erőssége, amellett, hogy humánus megoldásokat kínál a problémára, az, hogy felkeltheti a belátható időn belül elérhető látványos eredmények reményét, szemben a sokszor reménytelennek tűnő morális vagy gazdasági és társadalmi gyökérokok megszüntetésével, illetve a fegyverviselés szabályozásának nehézségeivel. Az elmélet beemelhető az oktatásba, a várostervezésbe, a fogvatartottak szabadulás utáni reintegrációjába, a rendőrség képzésébe, a törvényalkotásba, amelyekre már a mű során is hozott jógyakorlatokat, valamint mérhető eredményeket a szerző. A könyv pedig pszichoedukációs eszközként is funkcionálhat, hiszen a laikus olvasókat is rávezeti a metakogníció képességére, vagyis a gondolkodásról való gondolkodásra, miközben a részletes esettanulmányok révén a szerző olyan folyamatokon viszi végig őket, amelyek az utolsó fejezetekben bemutatott intervenciók logikáját követik. Emiatt pedig annak, aki nem csupán a könyv borítóját, hanem ezt a recenziót is olvassa – vagyis a System 2-ra támaszkodva információt gyűjt és mérlegel – bátran ajánlható, hogy mélyüljön el Jens Ludwig *Unforgiving Places* című könyvében.

Irodalom

Abt, Thomas 2019: *Bleeding out: The devastating consequences of urban violence—and a bold new plan for peace in the streets.* Basic Books.

Cook, Philip J. – Ludwig, Jens 2000*: Gun Violence: The Real Costs.* NY, Oxford University Press.

Cook, Philip J. – Ludwig, Jens – McCrary, Justin (szerk.) 2011: *Controlling Crime: Strategies and Tradeoffs.* Chicago, University of Chicago Press.

Jacobs, Jane 1961: *The Death and Life of Great American Cities.* New York: Random House.

Kahneman, Daniel 2011: *Thinking, fast and slow.* Farrar, Straus and Giroux.

Ludwig, Jens 2025: *Unforgiving places: The unexpected origins of American gun violence.* University of Chicago Press.

Ludwig, Jens – Phillip J. Cook (szerk.) 2003: *Evaluating Gun Policy.* Washington, D. C., Brookings Press.

Thaler, Richard H. – Cass R. Sunstein 2009: *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness.* New Haven, CT, Yale University Press.